

4 alin djúpt upp undir dekkið. At enda verður gjørd henda meting:

«I henseende dens bygning og facon kunne ej bedre skønnes, end at den jo godt kan tjene til den hensigt, og da os er fuldkommen bekendt, at al den møje og besværighed samt de videre omstændigheder herudinden, som skipper Nolsøe før har angivet og foran tilført, medføres sandhed, er det at undre, at deres foretagende er vedblevet og fartøjet kommet til den fuldkommenhed, som det er, og kan det, som det første byggede fartøj i Færø, efter sted og omstændigheder saa at sige kalde: et mesterstykke».

Føroyingar sigla aftur

Nú áttu so føroyingar skip og royndan mann at fara tað. Eftir var at sleppa at nýta tað. Hjá embætisvældinum í Havn var hesin møguleiki tiki sum ein hóttan móti sjálvsøgdum einarætti hjá tí kongliga handlinum bæði til handil og sigling.

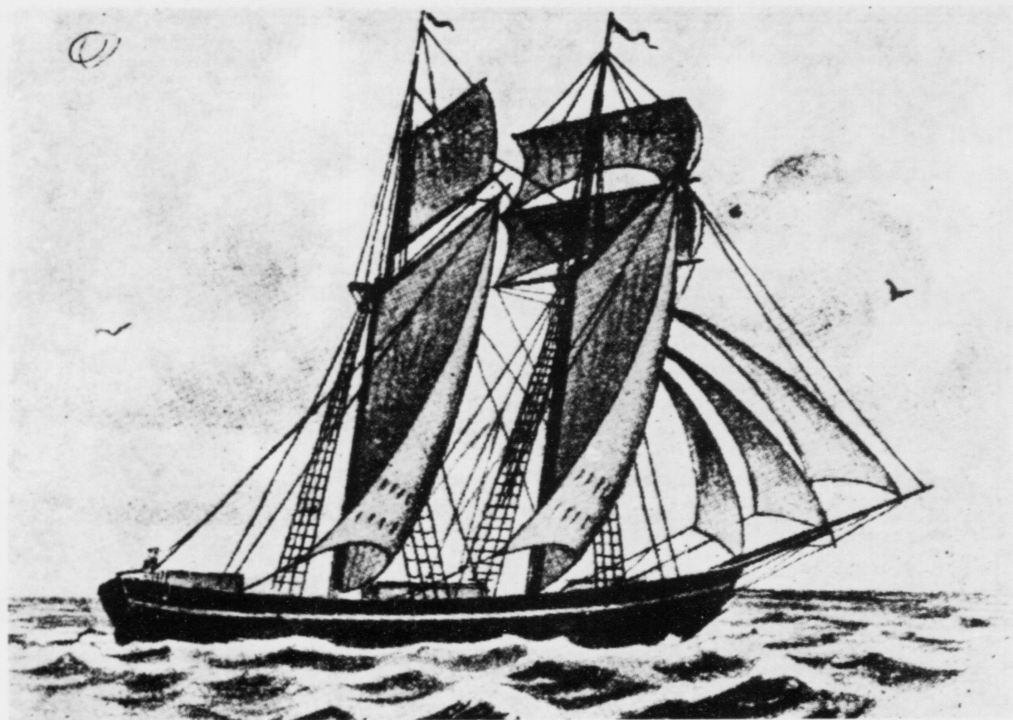
Frið var at sigla og handla við vørur, sum ikki stóðu á handilstaklistanum. Í mai var Royndin Friða ein túr í Bjørgvin við kóli úr Hvalba, og ferðin gekk væl. Í juli fór hon til Keypmannahavnar við kolfarni; men henni varð ikki loyvt at hava aðra vørur við heim til Føroya enn skipsvistur og smávørur til eigna nýtslu.

Árið eftir hevði Nólsoyar-Páll ætlanir um eina veruliga handilsferð. Um veturin keypti hann troyggjur, turran fisk og lýsi at hava til farm út; hesar vørur vóru ikki á takstlistanum. Tá fekk hann frá sorinskrivaranum at vita, at handilsforvaltarin Mørck hevði kravt, at forboð varð sett honum at gera handilsferð, vísandi til fyriskipunina frá 13. august 1790 og staðfestingina við plakát frá 19. desember 1796, sum segði, at allur handil í Føroyum skuldi halda fram eftir 1790-fyriskipunini, t.e. sum kongligur einahandil. Nólsoyar-Páll svaraði aftur í brævi, at hann hetta vardi ætlaði at fara til fiskiskap »for at exercere mine folk, som alle er landets indfødte, at danne dem til sømænd«. Eydnaðist fiskiskapurin ikki, hugsaði hann um at flyta út vørur, sum loyvt var at handla við; men hann hevði ikki tikið stóðu til møgulegan farm heim við. Seinast í mai mánaði fór Royndin Friða til Danmarkar. Páll segði seg onga skyldu hava at akta handilsforvaltaran, tí hann hevði ikki aðra vørur, enn loyvt var at sigla við.

Klagaður

Við fyrsta handilsskipi hevði forvaltarin sent klagu til handilstjórnina um, at Nólsoyar-Páll hevði gjørt seg inn á kongligu rættindi. Handilstjórn og Rentukamar samdust um, at Nólsoyar-Páll skuldi sleppa heim aftur við tónum skipi, men at øll handilssigling hjá honum eftir tað skuldi vera bannað. Nólsoyar-Páll vísti á, at hann einki ólógligt hevði gjørt, og at hann hevði hildið allar reglur, eisini árið fyrri, tá ið hann hevði flutt farm til Føroya utan nakað forboð; hann helt tað eisini vera lógð, at skip hansara ikki kundi flyta friar vørur sum onnur skip, ið sigldu fyrri handilin; harafturat hevði hann bæði í Føroyum og í Keypmannahavn boðið sær til at sigla fyrri handilin. Tað eydnaðist honum tó at fáa loyvi »indtøl videre« at flyta kol og turran fisk úr Føroyum til Keypmannahavnar. Túrurin fór nú at verða drúgv, og hann vildi sleppa av stað fyrri ikki at missa summarfiskiskapin. Til tess at sleppa undan at sigla heim við tónum skipi søkti hann um loyvi at hava nakað av vørur við fyrri eigna rokning. Hann fekk hálvavegna játtað hetta, men fekk einki endaligt svar. Hann gjørdi tá ikki vandari, enn at hann keypti nakað væl av vørur, fekk tollmyndugleikarnar at avgreiða skipið til Kristiansand í Noregi og helt av stað, utan at Rentukamari visti á. Líkt er til, at hann gav tollmyndugleikunum skeiv- ar upplýsingar.

Í handilstjórnini var vreiðin stór, tá ið frættist, at Nólsoyar-Páll var farin av stað við vørur til Noregs. Myndugleikarnir í Føroyum fingu boð um at leggja hald á vørur, sum Royndin Friða møguliga hevði við til Føroya. Serliga ill var handilstjórnin um, at eitt danskt blað, *Dagen*, hevði skrivað rósandi um Nólsoyar-Páll, og sagt seg vónað, at føroyingar skjótt fingu frihandil.

Embætismenn móti Nólsoyar-Páll

Tá ið Royndin Friða kom til Føroya, fór hon fyrst á Vág at seta Jákup í Toftum av, og haðan helt hon norður í Vág. Hon fór ikki fyrst á Havnina at boða myndugleikum frá framkomuni, soleiðis sum reglan var eftir fyriskipun frá 1669. Tá ið Royndin Friða kom á Havnina ólavsvøkdag á veg til fiskiskap, fekk Nólsoyar-Páll stevning frá Løbner at mæta fyrri einum gestarætti at greiða frá, hví hann hevði lagt inn í Sudur-oy, áðrenn hann kom á Havnina, og hví hann ikki eftir søttverjufyriskipunini frá 1787 hevði sýnt fram heilsuváttan og koppaváttan, hóast Løbner hevði sent ein korporal av Skansanum um boð á Royndina Friða at biðja um hesar váttanir, nakrar dagar frammanundan, tá ið skipið hevði verið í Nólsoyarfirði. Nú var klagan frá handilstjórnini eisini framkomin. Rætturin varð settur 31. juli, og í hesum drúgva sakarmáli, sum nú byrjaði, kom so nógv annað upp, enn tað sum sjálvt málið snúði seg um. Í grundini gjørdist hetta eitt sakarmál millum embætisvældið øðrumegin og ein, ið tordi at bjóða tí av, hinumegin, og sum frá leið gjørdist tað ikki minni vandamikið fyrri embætismenninar enn fyrri Nólsoyar-Páll.

Sakarmál

Eftir vanligari mannagongd skuldi fútn verðið ákærari í sakarmálinum. Men Wenzel Hammershaimb tykist á ein lagnan hátt at hava verið mest sum utan fyrri alt, ella heldur eitt amboð hjá kommandantinum. Hetta, at kommandanturin á Skansanum hevur fingið annað vald enn tað hernaðarlaga, er rættuliga lógð; men orsøkin kann vera, at tað er satt, sum »Brillumðurin« segði í verjuskrivi sínum í London um, at Løbner hevði Hammershaimb í sínum valdi. Tað kann væl vera, at Hammershaimb ongantíð er sloppin burtur úr avleiðingunum av peningaspekulatiónum, hann hevði havt fyrri fyrst í 1770-árunum í fiskiskapi við Føroyar. Hann var komin í stóra skuld til kongliga handilin, sum bróðir hansara stóð fyrri, og roknskaparviðurskipti hansara vóru ikki í lagi. Í 1780 varð hann settur frá embættinum í tvey ár og kom ikki aftur í fult starv fyrr enn 1786. Undir slíkum viðurskiptum hevur stóða fútns sjálvsagt verið veik. Føroya lögmaður var als ikki uppi í málinum; hann var Jørgen-Frantz Hammershaimb, sonur fútns, og hóast hann var formaður í Løgtinginum sum rætti og ikki í hesum meira sjáldsama eykarætti, sum gestarætturin var, so tykist frávera

hansara í øllum leikinum at vera eitt av mongum dønum um, hvussu lögmansembættið í hesum tíðarskeiði minskar í týdningi.

Í hesum óruddiliga sakarmáli var fyrst Løbner ákæri, síðan tók Havnar sýslumaðurin, Jógvan Kristiansson Øre, ákæruna, og seinni handilsforvaltarin Mørck.

Kommandanturin og handilsforvaltarin høv ongantíð fyrr havt nakað við rættarviðurskipti í oyggjunum at gera. Krígstíðirnar, álopini og ránnini hava kanska borið í sær, at hesir báðir menn komu meira fram. Tó hevði Løbner ikki vunnið sær virðing sum hermaður. Tað skilst, at fólk hildu litið um verju hansara av Skansanum, tá ið á stóð, og Nólsoyar-Páll yrkti í gomlum kvæðastíli tættin *Gorplands kvæði* um hesa hending. Løbner tykist at hava verið ógvuliga erpin maður, men ið hvussu er viðvíkjandi skansatøkuni var litið samsvar millum henda errinskap og eigna dirvi hansara. Hann taldi illa ikki at verða tiki fyrri fult og enn minni, at gjøldur varð gjørt burtur úr honum.

Framhald

